AD CICERONIS PLANCIANAM.

Corrupti libri sunt in Plancianae loco § 7: *Quid? tu* magni *dignitatis iudicem putas esse populum?* In MAGNI quid lateat adhuc quaeritur. Me iudice proxime ad veram lectionem accessit Ravius quum coniiceret: *tu* verum *dignitatis iudicem* cett. nam nihil aliud commode loci sententia admittit nisi aliquod *iudicis* ἐπίθετον. Sed *verum* non placet, praeplacet *aequum: tu* aequum *dignitatis iudicem putas esse populum?* Occupatum id est, ut nunc video, a Lambino, cui Cicero scripsisse videbatur: *Quid?* tune aequum *dignitatis* cet. Videtur mihi ea coniectura ex hoc ipso Ciceronis loco luculenter posse confirmari. Nempe disertis verbis Cicero continuo demonstrat populum dignitatis iudicem esse *iniquum*, ubi dicit: *nam quod ad populum pertinet, semper dignitatis iniquus iudex est qui aut invidet aut favet.* Est autem in his verbis aliquid quod me offendat. Sunt enim haec ita comparata quasi *populus* subiectum sit ex superioribus cogitando repetendum in hunc modum: *nam quod ad populum pertinet,* (*populus*) *semper dignitatis iniquus iudex est,* quae non est apta vel Cicerone digna sententiae conformatio. Cicero usus est ἐνθυμήματι, quod appellant, quo simul populum dignitatis aequum iudicem esse negavit et cur id ita esset ostendit. Hoc tu duabus litterulis repetitis ita restitues: *semper dignitatis* IS *iniquus iudex est qui aut invidet aut favet.* Graece dixeris κακὸς κριτὴς ὃς ἂν ἤτοι φθονῇ ἢ χαρίζηται. Hinc igitur consequitur populum utpote neque invidia umquam neque favore sive gratia vacuum aequum dignitatis iudicem esse non posse. Itaque Cicero non contumeliose pronuntiavit populum dignitatis iudicem iniquum esse, sed demonstravit cur suapte natura populus nequeat huius rei iniquus iudex non esse. Praeterea sic demum recte dictum est *nam quod ad populum pertinet.*

In § 8. scribendum esse: *quod patres — tenere non potuerunt — id haberent iudices,* QUOD *multo etiam minus esset ferendum,* et *eius* EXITIO *qui creatus sit* pro EXILIO, admonuimus supra pag. 199. Solet in libris EXILIUM scribi, non EXSILIUM, idque ex perantiquis scripturae mendis pellucet, veluti in Plancianae § 83, ubi verba Ciceronis *me idcirco mea lege* EXILIO AMBITUM SANXISSE, a stolidis scribis depravata sunt in EX ILLO AMBITU SENSISSE et EX ILLO AMBITU TRAXISSE.

Perperam repetito vocabulo editur in Planciana § 11: *est enim haec conditio — huius principis populi — posse suffragiis suis vel dare vel detrahere quod velit cuique: nostrum est autem* [NOSTRUM], *qui in hac tempestate populi iactemur ac fluctibus, ferre modice populi voluntates.* Quid causae esse dices cur ita NOSTRUM repetatur? Quae est in eo vocabulo vis tanta et acrimonia cur sic repetitum urgeatur atque emineat? Nulla prorsus. Sedato animo et composito Cicero disserit: *populi est dare honores vel non dare, nostrum est autem ferre populi voluntatem.* Minime admittunt haec istam vehementiam *nostrum est autem, nostrum* vel *nostrum est autem, nostrum inquam,* quae perinepta sunt. Advertit sciolum forma compositionis *nostrum qui* et repetito inter versus vocabulo *nostrum qui* iuncta esse notavit.

Haereo in loco Plancianae § 12: *Venio iam ad ipsius populi partes, ut illius contra te oratione potius quam mea disputem.* Non sunt haec sat commode divisa neque apta inter sese, *venio ad populi partes* ut — *contra te disputem.* Nihil aliud est enim *ut contra te disputem* quam *ad disputandum contra te,* vel *id agens,* vel *eo consilio ut contra te disputem,* quod quid sit intelligi non potest. Nisi plura exciderunt veluti (*de qua re ita dicam*) *ut illius contra te oratione — disputem,* vel aliud quid huiuscemodi, fieri potest ut unum tantum vocabulum sit e fuga retrahendum in hunc modum: *venio iam* (ITA) *ad ipsius populi partes* cet. vel *venio iam ad ipsius populi partes* (SIC) *ut illius* cet. quemadmodum paulo ante dixit § 10: *de quo ipso tecum* ita *contendam ut conservem dignitatem tuam,* et alibi sexcenties.

In Plancianae § 15 Cicero inducit ipsum populum Romanum cum Plancio sic agentem: *sitientem me virtutis tuae deseruisti ac reliquisti. Coeperas enim petere tribunatum plebis temporibus iis quae istam eloquentiam et virtutem requirebant: quam petitionem quum reliquisses, si hoc indicasti, tanta in tempestate te gubernare non posse, de virtute tua dubitavi, si nolle, de voluntate. Sin, quod magis intelligo, temporibus te aliis reservasti, ego quoque ad ea te tempora revocavi, ad quae tu te ipse servaras.* Descripsi locum ut mihi ab ipso Cicerone profectus esse videtur. In libris est fatuum emblema hoc: *ego quoque* [inquiet populus Romanus] *ad ea te tempora revocavi* cet. Inseruntur ista *inquiet populus Romanus* quasi cavendum esset ne quis ea ex Ciceronis persona dici putet, qui inanis et ineptus metus est. Ne dicam rem ipsam ex sese satis esse manifestam, ipsa orationis bipartito divisae forma *si hoc indicasti* —, *sin, quod magis intelligo* clamat ab uno eodemque haec omnia dici. Itaque illud *inquiet populus Romanus*, quod omnino inutile et supervacaneum est, hoc certe loco interponi prorsus non potuit. Talia scioli addunt aut puerorum causa aut eorum qui parum aut nihil differunt a pueris, videlicet ne de se ipso putent Ciceronem dicere: *ego quoque ad ea te tempora revocavi* cet.

Saepe prodest stuporis, qui in scribis est et sciolis, insigne aliquod documentum notare. Fecerat Cicero populum Romanum ita dicentem § 13: *aediles quicumque erunt iidem mihi sunt* ludi *parati; tribuni plebis permagni interest qui sint.* Pro LUDI in optimo Codice est *iudi*, in deteriore *iudices* et sic (si Musis placet) olim vulgo circumferebatur: *iidem mihi sunt* iudices *parati.* Lepidum caput pro LUDI in tali loco IUDI dedit, sed palmam stoliditatis praeripit corrector qui IUDI in IUDICES convertit. Nil aliud agebat homo nisi ut vocabulum *Latinum* daret. De sententia loci ne cogitat quidem. Sic in § 33 pro EDICTO IUSTITIO in libris est aut *edicio iusticio* stulto errore, aut *editicio iustitio* etiam stultiore correctione. Vidimus supra EXITIO, EXILIO et EX ILLO confusa. Sic in § 45 libri exhibent *mirabor* telis *armis uti* — *noluisse* pro TE IIS. Scatent

erroribus hoc genus libri omnes, ut scribas nihil cogitare et correctores nihil sapere fiat ubique manifestum. Subiiciam pauca de multis.

In libris est

§ 10	*enudata*	pro	*enucleata*
12	*nominis*	"	*non nimis*
13	*populus*	"	*quo plus*
14	*consiliari*	"	*consulari*
26	*errore*	"	*ferro*
29	*putas*	"	*pietas*
"	*fugata*	"	*fucata*
31	*elementis*	"	*clementes*
36	*solatiis*	"	*sodaliciis*
37	*huius caerei*	"	*huiusce rei*
38	*etiam*	"	*Maeciam*
47	*doces equestrem*	"	*doce sequestrem*
49	*commotus*	"	*comitiis*
60	*dissipares*	"	*dispares*
62	*forum*	"	*eorum*

et contrario errore stolidissimo § 66. *pressi* EORUM pro FORUM. Similia hisce per totam orationem sparsa sunt, correcta pleraque, nonnulla etiam nunc emendatricem manum exspectantia.

Non vacant mendo verba Ciceronis in § 17: *hoc tamen miror cur huic potissimum irascare, qui longissime a te afuit. Equidem, si quando, ut fit, iactor in turba, non illum accuso qui est in summa sacra via, cum ego ad Fabium fornicem impellor, sed eum, qui in me ipsum incurrit atque incidit. Tu neque Q. Pedio, forti viro, suscenses neque huic A. Plotio, ornatissimo homini, familiari meo, et ab eo, qui hos dimovit, potius quam ab iis qui in te ipsum incubuerunt, te depulsum putas.* Vitiosa est compositio *neque Pedio suscenses neque Plotio*, et *a Plancio te depulsum putas*. Requirebatur certe adversativa *sed* pro *et*. Equidem neque *et* neque *sed* dedisse Ciceronem arbitror. Suspicor in *suscenses* vitium inesse et neglectam esse tenuem lineolam in SUSCENSĒS, ut verum sit: *Tu neque Q. Pedio* SUSCENSENS *neque huic A. Plotio — familiari meo, ab iis qui* cet.

Cicero ad Plancii accusatorem M. Iuventium Laterensem § 18. ita dicit: *Est tuum nomen utraque familia consulare*, et paucis interiectis: *Tu es e municipio antiquissimo Tusculano, ex quo sunt plurimae familiae consulares, in quibus est etiam Iuventia: tot ex reliquis municipiis omnibus non sunt.* In libris haec est scripturae discrepantia *sunt plurimae familiae, plurimae sunt familiae, plurimae familiae sunt*, et pro *tot* ex aliis libris *quot* affertur. Quis praesertim admonitus negabit scioli annotatiunculam esse *in quibus est etiam Iuventia*, qua nihil esse potest ineptius. Cicero certe dixisset, credo, *in quibus est etiam* TUA, sed quid magis puerile est quam ubi dixeris *est tuum nomen utraque familia consulare*, et addideris *tu es e municipio antiquissimo Tusculano, ex quo sunt plurimae familiae consulares*, tum vero addere *in quibus est etiam tua.* Perinde est ac si dixisset: *Tu es familia consulari e municipio antiquissimo Tusculano, ex quo sunt plurimae familiae consulares, in quibus est etiam tua.* Quod autem pro TUA positum est IUVENTIA demonstrat a sciolo annotatum esse puerorum causa, qui quae continuo praecedunt oblivisci solent. Sublato semel emblemate sua sponte redit oratio in formam pristinam quae haec est: *Tu es e municipio antiquissimo Tusculano, ex quo* TOT *familiae sunt consulares*, QUOT *e reliquis municipiis omnibus non sunt. Plurimae*, quod incerta sede volitat, interpolatum est, et semel recepto magistelli additamento pristina loci compositio TOT *familiae* — QUOT *e reliquis omnibus non sunt* est vitiata.

Idem genus erroris, ut interpolationem corruptela antiquae scripturae sequeretur, infecit locum vicinum § 19. *Primum utrum magis favere putas Atinates an Tusculanos suis? Alteri — mirandum in modum laetati sunt: alteros — numquam intellexi vehementius — laetari.* Cicero dederat UTROS *magis favere putas suis?* Adscripsit homo puerilis ingenii *Atinates an Tusculanos*, quo emblemate recepto UTROS in UTRUM refingendum fuit. Cicero si ipse *Atinates* et *Tusculanos* nominare voluisset alia ratione minus dura verba composuisset. Praeterea *alteri — alteri* praecedere *utros* demonstrat: dedisset enim *illi* et *hi* si nominasset utrosque.

Rectius Orellius quam Baiterus constituit locum Plancianae § 19: *alteros* (Tusculanos) — *numquam intellexi vehementius suorum municipum honore laetari.* Rectissime enim Orellius *municipum* resecuit. In libris est *municipium, municipum, hospitum* et *hominum,* quae omnia spuria sunt et insiticia. Probum et integrum est SUORUM *honore laetari,* ut paulo ante *utros magis favere putas* SUIS, et § 22. *nostra illa — fidelis et simplex et fautrix* SUORUM *regio.* In *sui* inest amoris et caritatis notio, quae in *sui municipes* non inest. Multo etiam gravius in re simillima peccatum esse video in § 20: *Num quando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo, in omni virtute principe, num de Ti. Coruncanio* [municipe suo], *num de tot Fulviis gloriari?* Fieri nullo pacto potest ut insulsum illud *municipe suo* ab ipsius Ciceronis manu profectum sit. Commemorat viros nobilissimos, quos omnes Tusculo ortos sciebant, eosque sic commemorat ut dicat Tusculanos saturatos suorum honoribus proptereaque iis non vehementius laetari solitos neque de M. Catone, neque de Ti. Coruncanio, neque de tot Fulviis gloriari. Quis serio credat sanum scriptorem de horum uno addere potuisse eum *Tusculanum fuisse?* idque non de primo, neque de tertiis id adiecisse, sed de eo qui inter Catonem et Fulvios medius interponatur? Aliquanto probabilius est eundem hominem et paulo ante *municipum* inseruisse de suo, et in his *municipe suo* interpolavisse. Quo melius sentias quam sit vulgata lectio fastidienda compone mihi cum ea locum qui continuo sequitur: *At in quemcumque Arpinatem incideris, etiam si nolis, erit tamen tibi fortasse etiam de nobis aliquid, sed certe de C. Mario audiendum.* Quid diceres si in libro aliquo esset *de C. Mario* municipe eius *audiendum?* Nauseam, credo, et taedium tibi pareret. Sed nihilo minus ineptum et inficetum est illud *municipe suo* superiore loco interpolatum.

Adscripsi locum ex § 20. quemadmodum a Baitero constitutus est, Orellius enim dederat: *erit tamen tibi fortasse etiam de nobis aliquid,* aliquid *certe de C. Mario audiendum.* Unice vera est lectio quae et alibi et in Scholiis Bobiensibus servata

est: *fortasse etiam de nobis aliquid,* sed certe *de C. Mario.* Modeste de se interposuit *fortasse etiam de nobis* ALIQUID, de C. Mario confidentius *sed* CERTE *de C. Mario.* Eodem modo permodeste cauteque dixit § 24. ALIQUID *attulimus etiam nos.* Similiter Graeci dicebant: ἴσως μέν τι καὶ περὶ ἡμῶν, πάντως δὲ περὶ τοῦ Μαρίου ἀκούσει. Eadem orationis forma est in § 43. *si reus tribus ederet, Voltiniam fortasse Plancius, — suam vero certe edidisset,* id est πάντως δὲ τὴν ἑαυτοῦ προὐβάλετ' ἄν. et in § 53: *qui te incautum fortasse nunc tuo loco demovere potuerunt, providentem autem et praecaventem numquam certe movebunt,* ubi receperim Ernesti correctionem *certe demovebunt.*

Paulo ante in libris est intolerabile ἀσύνδετον § 20: *Quid ego de me, de fratre meo loquar?* Emendandum esse censeo: *Quid ego de me,* (*quid*) *de fratre meo loquar?*

Ferri nullo modo potest molestum adverbium quod nescio quo pacto irrepsit in Plancianam § 26. *ante reditum meum Cn. Plancio se vulgo viri boni cum* HIC *tribunatum peteret ultro offerebant.* Num quis aequo animo audire poterit ita dicentem: *cum Romae tribunatum* (*plebis*) *peteret?* Difficile enim erat alibi petere. Si in tali re *Romae* nullo modo addi potest, etiam adverbio *hic* nullus in ea re locus conceditur.

Male abundat pronomen in verbis Plancianae § 30: *Hunc tu vitae splendorem maculis adspergis* [istis]. *Iacis adulteria —. Bimaritum appellas —. Ductum esse ab eo in provinciam aliquem dicis libidinis causa.* Expellendum *istis* censeo, quia Cicero in iis quae continuo sequuntur non enumerat *istas* maculas, sed ἐπεξηγεῖται τὸ *maculis adspergis.* Perspicuum est quam facile e vicinis syllabis male repetitis ISTIS nasci potuerit.

Non est autem perspicuum quid sit quod a Cicerone continuo additur: *non crimen est sed impunitum in maledicto mendacium.* Non est enim *in maledicto mendacium,* nam totum illud maledictum, si quid Ciceroni credimus, de nihilo fic-

tum est. Suspicor genuinum esse *sed impunitum maledici hominis mendacium.* IN ex praecedenti litera M oriri potuit, et hinc *in maledicto* esse natum.

Asyndeton est in Planciana § 35. non Ciceronis voluntate, sed scribarum negligentia invectum. Dixerat Cicero: *quod quisque dixit, me id dixisse dicunt,* quibus haec continuo addit: *Ego autem si quid est quod mihi scitum esse videatur — non aspernor: stomachor cum aliorum non me digna in me conferuntur.* Sic Baiterus edidit: Orellius inseruit voculam: *stomachor* (vero) *cum.* Lenius aliquanto est restituere: SED *stomachor* cet. nam dabitur mihi, credo, istud ἀσύνδετον servari nullo modo posse.

Criminatur Plancii patrem Laterensis § 35. *quod primus scivit legem de publicanis.* Respondet Cicero: *si in eo crimen est — quia primus scivit, utrum id sortis esse vis an eius, qui illam legem ferebat? Si sortis, nullum crimen est in casu: si consulis, splendor etiam Plancii hunc a summo viro principem esse ordinis iudicatum.* Vehementer me in his offendit pronomen *hunc:* namque non pronomini magis quam nomini in tali re locum esse sentio. Quemadmodum dici non potest *splendor est Plancii* Plancium *ordinis equestris principem esse iudicatum,* sic ne *hunc* quidem recte ponitur. Quid, si Cicero TUNC scripsit, id est *illo tempore* quum Caesar Consul legem de publicanis ferret.

De iudicibus editiciis ex lege Licinia de sodaliciis agens Cicero § 36 ita dicit: *Neque enim quidquam aliud in hac lege nisi editicios iudices es secutus, quod genus* iudiciorum *si est aequum ulla in re nisi in hac tribuaria* cet. Editicii iudices erant, ut opinor, certum genus *iudicum,* non *iudiciorum,* idque sine mora Ciceroni reddendum censeo: *quod genus* IUDICUM *si est aequum* cet.

Commemorat Cicero § 37. cur senatus in hoc iudicio de sodaliciis tribus ab accusatore edi voluerit. *Hoc igitur sensimus: cuiuscumque tribus largitor esset per hanc consensionem*

quae magis honeste quam vere sodalitas nominaretur, quam quisque tribum turpi largitione corrumperet, eum maxime iis hominibus qui eius tribus essent esse notum. Mirifice hic locus corruptus et interpolatus est sed tamen ut sit sanabilis. Duplex in eo loco scriptura est, altera Ciceronis, altera scioli verba Ciceronis interpretantis. Cicero dixerat CUIUS QUISQUE TRIBUS LARGITOR ESSET, quae sciolus sic interpretatus est, *quam quisque tribum turpi largitione corrumperet.* Verba Ciceronis aliquam labem conceperunt. CUIUS QUISQUE abiit in CUIUSCUMQUE. Interpres erravit ipse quum pro, CUIUS QUISQUE TRIBUS LARGITOR ESSET daret, *quam quisque tribum turpi largitione corrumperet,* nempe sine ulla ratione *turpi* addidit et LARGITOR ESSET non significat *corrumperet,* sed *corrupisset.* Praeterea male adhaesit pronomen *iis* in extremo loco *eum maxime* iis *hominibus qui eius tribus essent esse notum. Tribules* enim cuiusque tribus appellantur *homines qui eius tribus essent,* et perspicuum est Ciceronem dixisse: *cuius quisque tribus largitor esset eum maxime tribulibus eius tribus esse notum,* non *iis* tribulibus eius tribus. Itaque Ciceronis locus in hunc modum constituendus est: *Hoc igitur sensimus: cuius quisque tribus largitor esset per hanc consensionem, quae magis honeste quam vere sodalitas nominaretur, eum maxime hominibus, qui eius tribus essent, esse notum.*

Pergit Cicero § 37 de iudicibus editiciis ita dicere: *Acerbum omnino genus iudicii, sed tamen, si vel sua vel ea, quae maxime esset cuique coniuncta, tribus ederetur, vix recusandum.* His verbis aliquid ad integritatem deest quod sic supplendum est: *si* (CUI) *vel sua — tribus ederetur.* Dativus huiusmodi non potest abesse, ut in § 42 *si* — HUIC *et suam et ab hoc observatas tribus ederes.*

Gravis interpolationis suspicio premit verba haec Plancianae § 38: *cuius tu tribus venditorem — Plancium fuisse clamitas, eam* [tribum] *profecto — edere debuisti.* In huiusmodi traiectione nomen traiectum sine ulla utilitate iterum apponere magistelli alicuius magis est quam Ciceronis.

Multis modis perturbatus et impeditus est locus in § 39: *Tu deligas ex omni populo aut amicos tuos aut inimicos meos aut denique eos, quos inexorabiles, quos inhumanos, quos crudeles existimes? Tu me ignaro, nec opinante, inscio notes et tuos et tuorum amicorum necessarios vel iniquos vel meos vel etiam defensorum meorum, eodemque adiungas quos natura putes asperos atque omnibus iniquos? Deinde effundas repente, ut ante consessum meorum iudicum videam, quam potuerim qui essent futuri suspicari* cet. In his eadem sententia bis aliis verbis enunciatur. Eodem redit quod prius dicitur, *Tu deligas ex omni populo — quos crudeles existimes*, et quod statim additur, *Tu me ignaro — quos natura putes asperos atque omnibus iniquos.* Sententia est prorsus eadem, forma non multum diversa. Ostendit bis eodem modo quam iniquum sit iudices accusatoris arbitratu constitui, et contra sententiam legis et contra consilium senatus fieri docet, ut accusator deligat aut amicos suos aut rei inimicos aut denique eos quos natura asperos atque omnibus iniquos esse putet. Putabimusne ipsum Ciceronem ita peccasse ut plane idem sine ulla ratione bis verbis leviter mutatis enunciaret? Mihi quidem id non fit credibile, sed partem loci nescio quomodo interpolatam esse suspicor. Praeterea nonnulla in repetita sententia mendose scripta sunt. Primum quis ferat *me* IGNARO, *necopinante,* INSCIO? In libris pro *inscio* est *insieco* et *insicco*, in quo quid aliud lateat non exputo, sed *ignaro — inscio* copulari non posse perspicuum est. Deinde *vel* in VEL *iniquos* molestum est. Quae est ista compositio: *tu notes* ET *tuos necessarios* VEL *iniquos meos?* Etiam hoc offendit INIQUOS *vel meos vel etiam defensorum meorum.* Neque enim recte dicitur INIQUI *mei* et augetur etiam illa molestia quia statim sequitur *atque omnibus iniquos*. Haec autem difficultas percommode tolli poterit. Pro INIQUOS *meos* emendandum est INIMICOS *meos*, qui frequens et tralaticius scribarum error est, ut in § 8 ubi recte editur INIQUUM *in discrimen adducas dignitatem tuam,* sed in libris est *inicum* et *inimicum.* Eodem utendum remedio est § 57: *multi amici accusatoris, nonnulli etiam nostri* INIQUI, imo vero INIMICI.

Nil desiderarem amplius si Ciceronis sententia his verbis concepta esset: *Tu deligas ex omni populo aut amicos tuos aut*

inimicos meos aut denique eos, quos inexorabiles, quos inhumanos, quos crudeles existimes: deinde effundas repente, ut ante consessum meorum iudicum videam quam potuerim qui essent futuri suspicari cet.

Contra loci sententiam legitur *referret* in his Plancianae verbis § 41: *cum ex* CXXV *iudicibus principibus equestris ordinis quinque et* LXX *reus reiiceret, quinquaginta* REFERRET. Commemoratur magna legis acerbitas in iudicibus editiciis contra eam aequitatem quam Romae fuisse praedicat Cicero in Cluentiana cap. 43: *Neminem voluerunt maiores nostri — iudicem esse nisi qui inter adversarios convenisset.* Scilicet accusator edebat reo iudices CXXV, quorum partem reiiciebat, partem non *referebat* (quod absurdum est), quid igitur? nempe *retinebat.* Reiecta parte iudicum caeteris contentus esse reus debebat. Quin igitur emendamus, *cum ex* CXXV *iudicibus — quinque et* LXX *reus reiiceret, quinquaginta* RETINERET?

Magister nescio quis in Planciana XVII. § 43. de suo aliquid addidit, quod ipse Tullius non potuit in iudicio dicere. Editur: *Et si quaesitor huic edendus fuisset, quem tandem potius quam hunc C. Alfium* [quem habet] — *edidisset?* Satis sciebant qui haec Ciceronem dicentem audiebant C. Alfium ei quaestioni praeesse, (videbant enim), et etiamnunc unusquisque nisi est admodum obtusus ac hebes idem ex verbis Tullianis continuo colliget. Redeant igitur verba *quem habet* in oram libri, unde male olim irrepserunt.

Nescio quo errore scribarum tritissimum verbum vitiatum est in Planciana § 45: *neque hoc liberis nostris interdicendum est ne observent tribules suos, ne diligant, ne conficere necessariis suis suam tribum possint, ne par ab iis munus in sua petitione* RESPECTENT. Qui alicui benigne fecerit, potest ab eo par beneficium *exspectare,* non *respectare,* quamobrem nihil aliud Ciceronem dedisse suspicor quam: *ne par ab iis munus in sua petitione* EXSPECTENT. *Respicere* et *respectare* ea dicimur quae a tergo sunt, quae praeterierunt, quae relinquimus, et saepe ea quae negligit aliquis aut quorum est immemor

respicere iubetur quasi oculos ab iis aversos habeat. Pulchre dicit Cicero pro Sestio cap. 13: *Verum haec ita praetereamus ut tamen intuentes et* respectantes *relinquamus.* Itaque fieri non potest ut quis ab eo cui benigne fecerit par munus *respectet.* Quia haec non de praeterito beneficio sed de futuro dicuntur, nulla datur optio et *exspectandi* verbo soli locus est.

Non sequar Baiterum in § 45. edentem: *et hodie esse* VOLUMUS *quam plurimos gratiosos,* pro VIDEMUS. Habet *volumus* maiorem ex librorum testimoniis auctoritatem, et *videmus* nescio cuius coniecturae deberi palam est, sed quisquis ita coniecit verum vidit eique contra libros obtemperandum. Et olim, inquit, clarissimos viros isto in genere esse *vidimus* et hodie esse *videmus.*

Inusitatum loquendi genus in § 50. non Cicero de industria secutus est sed scribarum incuria peperit in his: *non dubito quin omnis ad te conversura fuerit multitudo.* Comminiscuntur hinc grammatici fieri potuisse ut, si verba *ad te convertitur multitudo* in futuro tempore dicenda sint, recte et Latine dicatur: *ad te* conversura *est multitudo,* quibus ego cras credam sed hodie nihil. Duae litterulae perierunt sic revocandae: *non dubito quin omnis* SE *ad te conversura fuerit multitudo.* Pro *non dubito* in omnium optimo Codice stipes dedit *nunc habito.*

Perperam repetito vocabulo ingratior ad aures accidit oratio § 52: *quae tibi ultro pater et maiores* tui *non consolandi* [tui] *gratia dicent* cet. pronomen, quod et inutile est et aurem offendit, insicitium esse et spurium arbitror.

Designarunt aliquid scioli in Planciana § 53: *An te illa argumenta duxerunt? Dubitatis,* inquit, *quin coitio facta sit quum tribus plerasque cum Plotio tulerit Plancius.* Interpolatum est *inquit,* pro quo nonnemo *inquis* reponebat. Neutri locus est. Quod praecedit *illa argumenta* satis demonstrat ipsum Plancium ea quae continuo sequuntur loquentem induci.

Unius vocabuli levis corruptela gravem interpolationem peperisse videtur in § 53: *neque enim umquam maiores nostri sortitionem constituissent aediliciam nisi viderent accidere posse, ut competitores pares suffragiis essent.* Non est haec sana et integra compositio verborum *maiores nostri numquam* CONSTITUISSENT *nisi* VIDERENT, pro VIDISSENT. Vitium inesse suspicor in POSSE, pro quo POSSET olim scriptum fuerat, *nisi accidere* POSSET *ut competitores pares suffragiis essent.* Ubi semel *posse* vitio natum est sciolus aliquis perverse locum corrigens de suo *viderent* inseruit.

Conclamatus et depositus locus est in § 59: *Quin etiam — haec illi soleo praecipere (quamquam ad praecepta aetas non est* gravis) *quae ille a Iove ortus suis praecipit filiis:*

Vigilandum est semper: multae insidiae sunt bonis.

Nostis caetera: nonne?

id quod multi invideant.

quae scripsit gravis et ingeniosus poëta, scripsit — *ut nos et nostros liberos ad laborem et ad laudem excitaret.* Nihil est *aetas ad praecepta gravis,* nihil est quod legitur in aliis *gnarus* et quod in duobus Codicibus Leidensibus esse video, quorum in altero est *aetas non est generatus,* in altero *aetas non est gnatius.* Ciceronis filius, de quo haec dicuntur, quum pater Plancium defenderet, decimum aetatis annum agebat et fieri potest ut recte Orellius *gravis* expunxerit. In loco poëtae ultima pars male mulcata est et complura intercidisse videntur, ita ut quae supersint intelligi nequeant. Poterat celebrati loci primora verba ponere et *nostis caetera* dicere, sed sic plura ex eodem loco afferre non poterat. Et quid sibi vult *nonne?* in huiusmodi re? Addam tantum quid in Codicibus Leidensibus legatur: in altero est: *vigilandum est semper multe insidie sunt bonis nostris ceteraque nonne id quod multi videant,* in altero: *vigilandum est semper: multe insidie sunt bonis viris. Ceteraque nonne id quod multi videant.* Deinde errore scribarum repetitum vocabulum editorum errore retinetur in his: *quae scripsit gravis et ingeniosus poëta* [scripsit], *non ut illos regios pueros* cet. Quid causae esse dicas cur

scripsit non absurde repetitum esse videatur? Equidem Orellium sequar qui alterum exemit.

Secundis curis eundem Ciceronis locum retractans id certe reperi quid sibi ultima verba velint „*id quod multi invideant.*" Cicero dixerat: *quamquam illi* (filio meo) *omnia malo quam mihi tamen honorum aditus numquam illi faciliores optavi quam mihi fuerunt. Quin etiam, ne forte ille sibi me potius peperisse iam honores quam iter demonstrasse adipiscendorum putet, haec illi soleo praecipere.* Scin igitur quid ei praeciperet? Nempe haec:

Id quod multi invideant multique expetant inscitiast
Postulare nisi laborem summa cum cura ecferas.

de his recte addidit: *quae scripsit gravis et ingeniosus poëta — ut nos et nostros liberos ad laborem et ad laudem excitaret.* Cicero paucis ante mensibus in alio iudicio eosdem versus recitaverat quum Sestium defenderet § 102. quem locum Halmius sic edidit: *Est labor, non nego: pericula magna, fateor:* „multae insidiae sunt bonis." *verissime dictum est. Sed* „Te id quod multi invideant multique expetant inscitiast, *inquit* „Postulare nisi laborem summa cum cura ecferas."

Nollem idem alio loco dixisset quod exciperent improbi cives „oderint dum metuant" *praeclara enim illa praecepta dederat iuventuti.* In his latent plura poëtae verba Tullianis intermixta. Poëta enim sic dederat:

Est labor, pericla magna, multae insidiae sunt bonis,
Sed quod multi invideant multique expetant inscitiast
Postulare nisi laborem summa cum cura ecferas.

Itaque apud Ciceronem sic edi oportuit: „Est labor," *non nego:* „pericla magna," *fateor:* „multae insidiae sunt bonis" *verissime dictum est.*

„Sed quod multi invideant" cet.

Emblema sede minus idonea arguitur in Planciana § 61. in his: *Rogas quae castra viderit qui et miles in Creta hoc imperatore et tribunus in Macedonia* [militum] *fuerit.* Ne tirones quidem, quibus verba Latina quovis modo disponi et disiici posse videntur, ita scripserint. Latina compositio est in § 28. *In Macedonia tribunus militum fuit, in eadem pro-*

vincia postea quaestor. In commemoratione castrorum et rei militaris satis est dicere Plancium *tribunum* fuisse.

Videant qui Tullianam compositionem penitus habent cognitam an plane gemellum additamentum expellendum sit in § 90: *An, si umquam in me vitae cupiditas fuisset, ego mense Decembri mei consulatus omnium parricidarum tela commossem, quae si viginti quiessem dies in aliorum vigiliam* [consulum] *recidissent?*

Cicero ubi fatetur Plancium neque disertum esse neque iurisperitum demonstrat in § 62. istiusmodi artibus candidato opus non esse: *Omnes enim istiusmodi artes in iis* reprehenduntur, *qui cum professi sunt satis facere non possunt, non in iis qui se afuisse ab istis studiis confitentur.* Quid? an ipsae artes *reprehenduntur,* si quis earum non satis peritus tamen eas profitetur? Iniquum hoc quidem est, et aliquanto melius, credo, homines reprehendas qui quas non norint artes profiteantur. Sed mendosum est *reprehenduntur:* quid dicere Cicero debuerit perspicuum est, nempe hoc: inique in candidatis istiusmodi artes esse postulari: nihil opus esse ut diserti, ut iuris periti sint, satis esse si in iis sit virtus et innocentia. Quid sit reponendum pro *reprehenduntur* colligas ex iis quae continuo sequuntur: *virtus, probitas, integritas in candidato, non linguae volubilitas, non ars, non scientia* REQUIRI *solet.* Eodem modo paulo ante dixerat: *omnes enim istiusmodi artes in iis* REQUIRUNTUR *qui cum professi sunt satisfacere non possunt.*

Otiosum et inutile pronomen nescio quis de suo addidit in Planciana § 66: *M. Catonis illud quod in principio posuit Originum* [*suarum*], *semper magnificum et praeclarum putavi.* Eiusdemmodi hoc est ac si quis Homerum diceret aliquid in principio Iliadis *suae* posuisse. Rectissime additur apud Livium XXXV. 5. in oratione L. Valerii tribuni plebis adversus ipsum Catonem consulem: *Tuas adversus te Origines revolvam,* id est, *tuo ipsius testimonio adversus te utar,* sed oblitus est Livius quum haec fingeret fieri non potuisse ut quisquam

Catonis Origines Consule Catone legerit, namque „*senex historias scribere instituit*" ut apud Nepotem est in vita Catonis III. § 3. Recte omittitur in eadem re inutile pronomen in Tuscul. Quaestt. IV. 2. § 3: *gravissimus auctor in Originibus dixit Cato*, et in Bruto XIX § 75: *utinam exstarent ea carmina quae — in epulis esse cantitata — in Originibus scriptum reliquit Cato*, sed recurrit idem vitium in libro I de Oratore cap. 53: *quum M. Cato — aspere apud populum Romanum et vehementer esset locutus; quam orationem in Originibus suis exposuit ipse.* Moleste παρέλκει aut *suis* aut *ipse*, quorum illud resecandum esse censeo.

Inutilis et inficeta eiusdem rei repetitio in § 75 e Scholiis Bobiensibus spuria et insiticia esse arguitur. Editur: *datus est ille tibi;* condonatus est ille; *non facis finem; ferre non possumus*, sed rectissime verba *condonatus est ille* in vetustis Scholiis non comparent. Interpretatus est olim aliquis quid esset *datus est ille tibi* et adscripsit paulo frequentius in illa re participium *condonatus.*

Non uno nomine laborat compositio loci proximi: *Ei quidem, qui pro uno laborarit, id ipsum non obtinuerit, dici quousque irridentis magis est quam reprehendentis.* Primum ἀσύνδετον molestum est et inserta copula removendum: *qui pro uno laborarit (et) id ipsum non obtinuerit.* Deinde quis concoquat *irridentis est* DICI pro DICERE? Nihil aliud videtur superesse nisi ut illud ipsum DICERE pro DICI restituatur.

Duo vocabula parte amissa in unum coaluerunt in Planciana § 94 in his: *An quum videam* navem *secundis ventis cursum tenentem suum, si non eum petat portum quem ego aliquando probavi sed alium non minus tutum atque tranquillum, cum tempestate pugnem periculose potius quam* illi *salute praesertim proposita obtemperem et paream?* Quod dicit *illi* quo referendum? Non est aliud quo referatur quam ad *navem.* Itaque Cicero se *navi obtemperaturum* dixit *salute praesertim proposita?* Apage ineptias. Quin potius mecum emendas: *quum videam* NAV(IS RECTOR)EM *secundis ventis cursum tenentem*

suum. Nunc demum intelligimus Ciceronem eam navem dicere in qua vehatur ipse, ac nolle se rectori navis facessere negotia et cursum mutare cogere, ne forte se tempestas opprimat et veniat in salutis discrimen. Nil tritius apud veteres quam ut vectores *rectori navis* stulte et inconsulto quid factu opus sit praecipere velle dicantur. Satis esto laudasse Platonis praeclarum locum in libro VI *de Rep.* p. 488 C. ubi scribit *τοὺς ναύτας στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους — ἀεὶ τῷ ναυκλήρῳ* (navis rectori) *περικεχύσθαι δεομένους καὶ πάντα ποιοῦντας ὅπως ἂν σφίσι τὸ πηδάλιον ἐπιτρέψῃ.* Luculentus est etiam Plutarchi locus in vita Periclis cap. 33: *ὥσπερ νεὼς κυβερνήτης, ἀνέμου κατιόντος ἐν πελάγει θέμενος εὖ πάντα καὶ κατατείνας τὰ ὅπλα χρῆται τῇ τέχνῃ δάκρυα καὶ δεήσεις ἐπιβατῶν ναυτιώντων καὶ φοβουμένων ἐάσας, οὕτως ἐκεῖνος* (ὁ Περικλῆς) — *ἐχρῆτο τοῖς αὑτοῦ λογισμοῖς βραχὺ φροντίζων τῶν καταβοώντων καὶ δυσχεραινόντων.* Sic igitur Cicero quoque *navis rectori* (non *navi*) malle se obtemperare et parere dixit quam cum tempestate periculose pugnare.

Quum legisset apud Ciceronem aliquis eum locum, de quo ante dicebamus, recordatus est loci ex alia oratione, in quo simile quid scite ac lepide Cicero dixerat. Itaque eum locum in ora sui Codicis adscripsit, unde (uti fit) a descriptore illius libri in contextam orationem receptus est. Verba haec sunt post *obtemperem et paream* interpolata: *Neque enim inconstantis esse sententiam tamquam aliquod navigium atque cursum ex rei publicae tempestate moderari.* Olim deprensa fraus est et locus sumtus ex oratione pro Balbo XXVII. § 61. e Planciana exemtus. In illo loco Codices exhibent: *Non idem aliis videtur. Sunt fortasse in sententia firmiores. Reprehendo neminem, sed assentior non omnibus: neque esse inconstantis puto sententiam [aliquam] tamquam aliquod navigium atque cursum ex rei publicae tempestate moderari.* In lepidissimo dicto vehementer offendit sciolorum additamentum, quo dicti venustas tamquam macula obscuratur. Non dico *aliquam* post *sententiam* insiticium esse, nam consensu omnium aut expungitur importunum vocabulum aut certe a verbis Ciceronis seiungitur. Sed *atque cursum* retineri non potest et sine mora est

expellendum. Suavissima comparatione dicitur aliquis *sententiam tamquam aliquod navigium ex rei publicae tempestate moderari.* Non poterat elegantius Cicero suam levitatem et inconstantiam quam sic obumbrare et tegere, et sic solent homines ingeniosi, in quibus parum est gravitatis et constantiae, facetissime invidiam a se depellere. Sed additum *atque cursum* corrumpit omnia. Comparatio ut feriat animum ab una re, non a pluribus, sumenda est, aut, si plura coniungere iuvat, ea certe coniungenda sunt quae sunt eiusdem generis. Aliter autem dicitur *navigium* moderari, aliter *cursum*, quorum alterum proprie dicitur, alterum figurate. Quomodo igitur tam diversa a Cicerone inepte coniuncta fuisse putemus? Valeat in talibus quoque quod dixit Cicero in Planciana XIV § 35: *quod quisque dixit, me id dixisse dicunt. Ego autem si quid est quod mihi scitum esse videatur et homine ingenuo dignum atque docto non aspernor: sed stomachor quum aliorum non me digna in me conferuntur.*

Periit, si quid iudico, etiam alius Ciceronis iocus, ubi in Planciana § 95 dicit: *dixisti, dum Plancii in me meritum verbis extollerem, me* arcem *facere ex cloaca lapidemque e sepulcro venerari pro deo.* Semper me offendit illa *arx* quam ex cloaca Cicero exaggerando Plancii meritum arguitur fecisse. Nil salis est in huiuscemodi comparatione, nisi aliqua certe inter utramque rem similitudo intercedit, ut si quis βροντὴν ἐκ πορδῆς ποιεῖν dicitur. Cloacae forma quid habeat cum *arce* commune non reperio, sed correcta una litterula reperisse mihi videor quod in ea re non insulse poni potuit, nempe: *me* arcum *facere ex cloaca.* Perspicua est utriusque rei similitudo: cloaca enim arcuatum opus erat, ut hodieque Romae cernitur in cloaca maxima. Non nescio *arcum* a Cicerone et Livio *fornicem* appellari solere, *arcum* apud sequiores appellari coeptum, ut est apud Tacitum Suetoniumque. Notissimus est Crassi iocus de Memmio, qui sibi ipsi ita magnus videbatur „*ut in forum descendens caput ad fornicem Fabii demitteret,*" de Orat. II. 66. quem *fornicem Fabianum* appellat in Planciana cap. VII et in I Actione in Verrem § 19. Eundem Seneca *arcum Fabianum* appellavit, et sic Pseudo-Asconius ad Verrin.

l. l. „*Fornix Fabianus* arcus *est iuxta regiam in sacra via.*" Cicero ipse igitur *fornicem* appellaverit: sed in proverbio populi ore trito nihil impedit quominus iam tum fornix a figura *arcus* appellatus fuisse putetur.

Quod legitur in Planciana § 100: *abiecta quaestoria persona comitisque sumta,* multum dubito an recte *quaestoria persona* dicatur pro *quaestoris.* Sic *patris* personam, *accusatoris* personam dicitur quis suscipere, sumere, sustinere, non *paternam* aut *accusatoriam.* Appellantur rectissime *insignia quaestoria,* id est, qualibus quaestores utebantur, sed non item *quaestoria persona,* qualis numquam fuit. Quamobrem verum esse arbitror, *abiecta* quaestoris *persona comitisque sumta.*

Quum Plancianam diligentissime legerem inspexi duos Codices Bibliothecae nostrae publicae, in quibus ea oratio continetur. Alter notatus est in Codd. MSS. Latinis numero 50, alter numero 128. Nullum ferme alium fructum ex utriusque collatione cepi quam ut constaret ad Ciceronis orationem emendandam in iis Codicibus nihil quidquam esse adiumenti. Nihil magnopere in utroque inest quod sit operae pretium referre: nam quid attinet novas dormitantium scribarum hallucinationes veteribus addere aut quisquilias orthographicas sedulo enotare? Omnino Latini Codices multo mendosius descripti sunt quam Graeci et ab hominibus tam stupidis ut Graeci scribae, quos tamen (et hercle non iniuria) graviter insectari solemus, prae istis stipitibus acuti homines et ingeniosi esse videantur. Incredibilis plane est istorum ἀναισθησία: nihil cogitantes litterarum figuras, quas se putant videre, ita depingunt ut omnia temere confundant quae aliquam inter se referant similitudinem. Ubi autem ipsi de suo aliquid comminiscuntur, mirifica et portentosa pariunt. Expromam animi causa huius rei γεῦμα ex Codice 128, qui paulo melior est quam Codex 50. Ad ea quae leguntur § 23: *quibus e municipiis vix iam qui carnem Latinis petant reperiuntur,* annotavit scriba in margine: *carnem hoc loco pro uxore positam arbitror.* Egregium vides Ciceronis interpretem et rerum Romanarum et sermonis peritissimum. Quo pacto

putes istiusmodi hominem et nomina propria virorum et locorum et tribuum mulcasse et cuiusque loci sententiam omni errorum genere inquinasse? Itaque non committam ut sterquilinium scripturarum nullius pretii ex aliis libris congestum his sordibus augeam, et satis habeo paucissimis tantum locis quid in Codice 128 legatur indicare. In § 2. exhibet *hominem studiosissimum et diligentissimum salutis mee*, in *diligentissimum* litterae *ligent* a correctore sunt, prima manus dederat *dignissimum*, quod est in Codice 50. In § 7. *quid tu inanem dignitatis*. In § 10: *quid denique ipsi debeant deliberare sepius quam quid cuique a re p. videatur deberi*. In § 13: *malebam vel cur quo plus et populo intererat eo plus aberat a me certe non videbam*. In § 37: *cuiuscumque tribus largitor esset et per consensionemque magistratuum honesteque sodalitas nominaretur*. In § 38: *nam terciam etiam non que*. Quid opus est plura de genere hoc exscribere? Nil isti sentiunt, nil cogitant. In § 34. quum dare deberet *communis ille sensus* in aliis *fortasse latuit*, pro *in aliis* dedit *malus*. Exsculpi e talibus saepissime verum potest sed nihil prorsus reperi ne in his quidem quod novum esset neque aliunde innotuisset. Unicam habet lectionem vulgata meliorem in § 11. ubi est: *nostrum est autem qui in hac tempestate populi iactemur*, omisso post *autem* molesto *nostrum*, quod supra diximus removendum esse videri. Itaque libros istos et ipsi deponimus de manibus et reliquos philologos ne in manus sumant admonemus. Quanto foret melius si ex reliquis quoque libris vetustioribus et integrioribus congesta farrago discrepantium scripturarum minimi aut nullius pretii aut premi posset aut certe a caeteris seiungi ut sine taedio et nausea apparatus, quem vocant, criticus ab omnibus sedulo inter legendum inspiceretur et excuteretur. Quid tandem, quaeso, iuvat identidem admoneri in libris esse *peticionem*, *sicientem*, *plocio*, *vicium*, *negocium*, *ociosum*, *graciosum*, *pocius*, *audicionibus*, aut contra *plantium*, *iuditium*, *provintia*, *pertinatia?* Cui boni est scire in libris scriptum esse *sepe*, *persepe*, *sepius*, *eque*, *eterna*, *equitas*, *quero*, *questor*, *questorium*, *edilis*, *edilitas*, *tribuni erari*, *atine*, aut contra *inaedia*, *quaerela*, *dixit aegere* (pro *dixi tegere*), *aegi*, *aeques*, *aequester*, *aeditio* et *aedicio*, *aederet*, *aedidisset*, *aeditos*, similiaque. Quid

attinet scire utrum *ceperas* an *caeperas* an *coeperas* scribae dederint, qui semper *poenae*, *poene*, *paene* et *pene* confundunt. Satis superque est singula errorum genera, quae omnibus libris communia sunt, semel diligenter notavisse iisque observationibus pro re nata scienter et sollerter uti. Nonne putidissimum est admoneri, ubi Cicero dixit § 47 *doce sequestrem Plancium fuisse*, in libris esse *doces. equestrem* vel *doces aequestrem?* et omnia alia his similia innumerabilia de genere orthographico, quae nullum omnino usum habent? Quis tandem nescit aut negat librorum testimoniis in tali re stari non posse? Quo magis miror in § 28. *scaenam* pro *scenam* receptum esse ex iis libris, qui tamen paulo post in *scenicos* conspirant. Eodem iure *aeques* et *aequester* recipi possint. Quum sit tam facile in talibus aurum e scoria et ex stercore gemmas colligere, cur non id abiicimus, quod omnes fastidimus et contemnimus?

C. G. Cobet.

HERODOTUS III. 53.

Inepto emblemate liberandus est locus Herodoti III. 53 ubi editur: *τὸ τρίτον ὁ Περίανδρος κήρυκα πέμπει βουλόμενος αὐτὸς μὲν ἐς Κέρκυραν ἥκειν, ἐκεῖνον δὲ [ἐκέλευε] ἐς Κόρινθον ἀπικόμενον διάδοχον γενέσθαι τῆς τυραννίδος*. Librarii non capiebant quo pacto *αὐτὸς μέν* et *ἐκεῖνον δέ* componi possent, itaque huiusmodi locos variis modis interpolabant, ut multis exemplis ostendimus in *Nov. Lectt.* p. 237 sq. Quis admonitus non videt sciolum *ἐκέλευε* de suo addidisse et sic compositionem loci plane pessumdedisse?

C. G. Cobet.